

O osnivanju dubrovačke bolnice u Smirni krajem 18. stoljeća

Pored dubrovačkog konzulata u Carigradu veoma važnu ulogu među brojnim dubrovačkim konzulatima na turskom području imao je konzulat u Smirni. Kolika je bila važnost luke Smirne za dubrovačku trgovinu i pomorstvo vidimo po zaključku dubrovačkog Senata od 30. X 1667. godine, dakle neposredno iza velikog potresa, kojim zaključkom Senat imenuje R. Rossi za svog konzula u toj luci.¹ Dvije godine kasnije izabran je F. Gilberti za konzula Republike u istoj luci, tako da je Senat-izmjenjujući konzule, a tražeći uvijek novu pogodnu ličnost održao ovaj značajan dubrovački konzulat sve do pada Dubrovačke Republike.² Konzularne poslove za dubrovački konzulat u Smirni većinom su obavljali stranci, a u manjem broju Dubrovčani. Ovakovo je stanje trajalo sve dok nije odlukom Porte 1751. godine bilo određeno da dubrovački konzuli na području turskog carstva mogu biti samo dubrovački podanici, a u nikakvom slučaju stranci.³ Ovom odredbom Porte bili su pogodeni svi stranci koji su se nalazili u dubrovačkoj konzularnoj službi dok je ujedno bilo otežano stanje i samom Dubrovniku koji je bio sada prisiljen da na brzu ruku sakupi svoje ljude sposobne za obavljanje ove delikatne i ujedno važne službe za dubrovačku pomorsku trgovinu. Već krajem iste godine Senat je imenovao Dubrovčanina Gjorgja Cvjetkovića za novog konzula u Smirni, a Petra Vasiljevića za konzula u Solunu. Poslije toga je slijedila smjena svih konzula koji nijesu bili dubrovački podanici i u ostalim dubrovačkim konzulatima na području Istočnog Mediterana. U vrijeme imenovanja Cvjetkovića za konzula u Smirni poslove dubrovačkog konzulata u tom gradu vršio je Holandain baron Hochepeid, koji je ujedno obavljao i poslove za holandski konzulat u Smirni. Cvjetkoviću je bilo određeno da iskaže Hochepeidu dužno poštovanje i priznanje za dotadašnji rad, te da mu u znak zahvalnosti preda pismo Senata sa visećim pečatom.⁴ Premda je u početku spomenuta odluka Porte zadala poteškoće dubrovačkoj vladi, nema sumnje da je uvođenje Dubrovčana u konzularnu službu Dubrovačke Republike na turskom području dovelo do financijskog i administrativnog sređenja tih konzulata, što se opet pozitivno odrazilo na uspjeh pomorskog trgovanja dubrovačkih brodova na tom području i to baš sredinom XVIII stoljeća kad se dubrovačko pomorstvo počelo naglo uzdizati preuzimajući važnu ulogu pomorskog prijevoznika na Mediteranu.

Zadatak dubrovačkih konzula u Smirni je bio isti kao i svih ostalih konzula Republike; da štite interese dubrovačkih trgovaca i pomoraca, da pomažu kapetanima i svim pomorcima na dubrovačkim brodovima te da unapređuju dubrovačku pomorsku trgovinu provodeći ujedno politiku dubrovačke vlade. Konzul u Smirni je kao i ostali dubrovački konzuli obavještavao Senat o kretanju dubrovačkih brodova, te je ujedno rješavao sporove među članovima posade dubrovačkih brodova, kao i sporove između kapetana i brodske posade. Rješavajući problem smještaja bolesnih dubrovačkih pomoraca Luka Dimitri, dubrovački konzul u Smirni, predložio je krajem juna 1797. godine Senatu podizanje dubrovačke bolnice u istoj luci.

Neposredan povod za pokretanje pitanja oko osnivanja dubrovačke bolnice u Smirni bio je slučaj dubrovačkog mornara M. Rossi iz Trpnja koji se razbolio u Carigradu od teške moždane bolesti (apopleksije).⁵ Ovog je mornara poslije osam mjeseci liječenja u Carigradu tamošnji dubrovački konzul Chirico poslao brodom dubrovačkog kapetana Gj. Radića preko Smirne za Dubrovnik. Došavši u Smirnu mornar Rossi je zbog pogoršanja svoje bolesti morao biti iskrcan, te je na intervenciju konzula L. Dimitri bilo nađeno za njega jedno mjesto u tamošnjoj bolnici. Cijena boravka u bolnici je iznosila jednu piastru dnevno što je veoma veliki iznos kad se uzme u obzir da je u drugoj polovini XVIII stoljeća dubrovački obračunski dukat bio izjednačen sa turskim grošem — piastrom, a

da je dinar bio ravan pari.⁶ U vezi ovog događaja, kao i ranijih sličnih slučajeva, uzevši u obzir visoku cijenu bolničkog liječenja, te potrebu da se u slučaju bolesti osigura mnogo-brojniji Dubrovčanima koji dolaze u Smirnu bolnički smještaj, konzul L. Dimitri je sazvaao 17. juna 1797. godine u prostorijama svog konzulata dubrovačke kapetane koji su se u to vrijeme nalazili u Smirni. Na ovom ih je sastanku konzul upoznao sa slučajem mornara Rossi i predložio da se obnovi plaćanje takse koja se i ranije plaćala od strane kapetana, brodskih pisara i mornara sa dubrovačkih brodova u cilju podizanja dubrovačke bolnice u Smirni. Dubrovački su kapetani na ovom sastanku zaključili da je u interesu dubrovačkih pomoraca da se obnovi plaćanje takse za podizanje dubrovačke bolnice u Smirni, te su ujedno predložili način čuvanja sakupljenog novca kao i visinu takse, odnosno doprinos svakog dubrovačkog pomorca.

Odlučeno je da se nabavi jedna blagajna sa tri ključa. Ova će blagajna biti smještena u kancelariji konzulata u Smirni a ima služiti za čuvanje prikupljenog novca za gradnju bolnice. Jedan od ovih ključeva morao se čuvati uvijek u kancelariji konzulata, dok su dva ostala ključa trebala da uvijek budu kod dva dubrovačka kapetana koji su se sa svojim brodovima nalazili u luci Smirni. Prije nego ova dva kapetana napuste Smirnu treba da predaju ključeve drugoj dvojici dubrovačkih kapetana koji ostaju u luci i tako neprekidno dalje. Ukoliko se pak dogodi da se u Smirni ne nalazi momentalno nijedan dubrovački brod ili se nalazi samo jedan, u tom slučaju jedan od ključeva ili oba treba da se nalaze u rukama Dubrovčana koji stalno žive u Smirni. Kao Dubrovčani koji stalno žive u Smirni spominju se Niko Dragaljica, Antun Frančeski, Luka Šodarnja i drugi.

Obzirom da su u zadnje vrijeme u Smirni poskupili životni troškovi te da ubuduće neće više biti dovoljna ranija davanja dubrovačkih pomoraca sakupljeni dubrovački kapetani na spomenutom sastanku kod dubrovačkog konzula predlažu novu taksu koja bi se imala ubirati od dubrovačkih pomoraca za gradnju bolnice. Ova se taksa ima platiti svaki put kad dubrovački brod napušta Smirnu. Kapetan broda ima platiti jednu piastru i 20 para, umjesto ranije jedne piastre koja se nekad plaćala, pisari 30 para umjesto ranijih 20, a mornari po 15 para umjesto 10. Sakupljeni je novac do izgradnje bolnice mogao poslužiti i za plaćanje smještaja oboljelih Dubrovčana bilo u bolnici ili u privatnoj zgradi. O ovom smještaju, odnosno potrebi davanja novca iz spomenute blagajne za bolesne Dubrovčane odlučivali su zajedno, prema svojoj uvidavnosti, konzul kod kojeg se nalazio jedan od ključeva blagajne, kao i dva dubrovačka kapetana u Smirni koji su držali druga dva ključa.

O spomenutom sastanku dubrovačkih kapetana sa konzulom L. Dimitri u Smirni obavješteni su posebnim pismom Ured za pomorstvo u Dubrovniku kao i dubrovački Senat. Ovim se pismom, koje je upućeno u Dubrovnik putem dubrovačkog konzula, traži od dubrovačke vlade da odobri predloženu tarifu, odnosno iznos koji su dužni davati dubrovački pomoćnici za izgradnju dubrovačke bolnice u Smirni. Pismo su potpisali dubrovački kapetani koji su prisustvovali sastanku i to: Petar Bratić, Gjorgje Radić, Miho Škurić, Gjorgje Petrović, Božo Pilato, Marko Orebić i Vice Karabuka.

¹ *Cons. rogatorum*, sv. 115., str. 147. »Prima pars est de expediendo litteras patentes Consulatus Smirnis Pasquali Rosso nostro suddito«. (Historijski arhiv — Dubrovnik).

² D. Živojinović, Organizacija dubrovačke konzularne službe na Levantu u drugoj polovini XVIII veka, Zbornik filozofskog fakulteta, knj. VI—2., Beograd 1962. g.; V. Vinaver, Dubrovnik i Turska u XVIII veku, Beograd 1960. g.

³ *Navigatio*, sv. 56/12., Litterae officii navigationis, str. 25. (Historijski arhiv — Dubrovnik).

⁴ I. Mitić, Konzulat Dubrovačke Republike u Smirni, Naše more, br. 5, Dubrovnik 1964. g.

⁵ *Navigatio*, sv. 56—6/1., Provedimenti della navigazione, str. 108. (Historijski arhiv — Dubrovnik).

⁶ V. Vinaver, Kursevi monete u Dubrovniku u 18. veku, Analji Historijskog instituta JAZU., god. VI—VII i VIII—IX, Dubrovnik 1959 i 1962. g.

Na predlog dubrovačkog Ureda za pomorstvo dubrovački je Senat na sastanku od 8. VIII 1797. godine donio zaključak kojim je prihvatio prijedlog dubrovačkog konzula i kapetana iz Smirne o potrebi gradnje dubrovačke bolnice u toj luci. Senat je ujedno odredio da su prilikom napuštanja Smirne dubrovački kapetani dužni platiti 60 dinarića (grossetti), pisari 30 dinarića, a svaki mornar 15 dinarića za gradnju spomenute bolnice. Ako uzmemo u obzir da je jedan turski groš — piaster sadržavao 40 para i da odgovara jednom dubrovačkom dukatu, te da je dubrovački dukat sadržavao 40 dinarića (grossetti), odnosno da je vrijedila jedna turska para koliko i jedan dinarić, onda možemo zaključiti da je dubrovački Senat u potpunosti prihvatio prijedlog dubrovačkog konzula i navedenih kapetana o visini iznosa takse koju su dužni davati dubrovački pomorci za izgradnju bolnice u Smirni.⁷

Upoređujući iznos ove takse sa plaćama dubrovačkih pomoraca u to vrijeme možemo utvrditi da su priličan iznos morali davati dubrovački pomorci, prema odluci Senata, za izgradnju spomenute bolnice. Plaća dubrovačkih kapetana je u to vrijeme iznosila 20 dukata, pisara 11, a mornara 7 do 8 dukata.⁸ Iz arhivskih dokumenata nismo mogli ustanoviti da li je bila i podignuta ova dubrovačka bolnica u Smirni. Vjerojatno su politički i ratni događaji na Mediteranu, kao i skoriji pad Dubrovačke Republike, omeli želju dubrovačkih kapetana i konzula L. Dimitra da se osnuje bolnica za dubrovačke pomorce u Smirni.

Važnost luke Smirna za dubrovačku pomorsku trgovinu ogleda se u velikom broju dubrovačkih pomoraca koji su na dubrovačkim brodovima dolazili iskrcavajući ili ukrcavajući raznu robu u toj luci, kao i u velikom broju dubrovačkih trgovaca koji su tu živjeli ili dolazili brodovima i posredničkim poslovima. Baš zbog tog velikog broja dubrovačkih podanika koji su živjeli ili dolazili brodovima u Smirnu bilo je veoma korisno i pohvalno doći na ideju o osnivanju dubrovačke bolnice u toj luci, pa su nesumnjivo time Du-

brovčani još jednom dokazali svoju trgovačku i organizacionu sposobnost, koja im je bezbroj puta pomogla, dignuvši visoko zastavu Dubrovačke Republike.

⁷ M. Rešetar, Dubrovačka numizmatika, Sremski Karlovci 1924. g., 408—487,

⁸ *Regolamenti della Republica di Ragusa per la navigazione nazionale*, Ragusa 1794. g., (R. br. 321., Historijski arhiv — Dubrovnik). Na kraju *Regolamenta* nalazi se »*Tariffa dei salari*«. Upoređujući ovu tarifu sa visinom doprinosa za izgradnju bolnice u Smirni možemo ustanoviti da je otprilike taj doprinos za kapetane iznosio jedan dukat i 20 dinarića, za pisare otprilike 3/4 dukata, a za mornare otprilike oko 1/3 dubrovačkog dukata.

Bilješke i literatura članka »O konzulatu Dubrovačke Republike u Aleksandriji« objavljenog u broju 3/66.

¹ *Cons. rog.*, sv. 139—203.; *Acta S. Maria Maggiore*, XVI—XVIII st.; *Lett. di Levante*, XVI—XIX st. (Historijski arhiv u Dubrovniku).

² L. Vojnović, Aleksandrijsko pitanje (1572—1579), Prilog diplomatskoj istoriji Dubrovačke republike, Beograd 1905. g.

³ J. Tadić, O pomorstvu Dubrovnika u XVI i XVII veku, Zbornik »Dubrovačko pomorstvo«, Dubrovnik 1952. g.

⁴ J. Luetić, Brodovlje Dubrovačke Republike u 17. stoljeću, knj. 3., Pomorski muzej Dubrovnik, 1964. g.; *Isti*, O pomorstvu Dubrovačke Republike u XVIII stoljeću, knj. 2., Pomorski muzej Dubrovnik, 1959. g.

⁵ M. Popović-Radenković, Dubrovački konzulat u Aleksandriji od šezdesetih do osamdesetih godina XVIII veka, Istarski glasnik, br. 4., Beograd 1954. g.

⁶ D. Živojinović, Organizacija dubrovačke konzularne službe na Levantu u drugoj polovini XVIII veka, Zbornik Filozofskog fakulteta, knj. VI—2, Beograd 1962. g.

⁷ I. Mitić, Upravitelji konzulata Dubrovačke Republike u Sjevernoj Africi, časopis »Zadarska revija«, br. 6., Zadar 1962. g.